

Цацілін Михайло Олександрович

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Цацилин Михаил Александрович

*Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»*

Tsatsilin Mykhailo

*National Technical University of Ukraine
"The Kiev Polytechnic Institute named after Igor Sikorsky"*

ORCID ID: 0000-0002-3184-9088

**СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ СТРАХОВОЮ КОМПАНІЄЮ
СУЩНОСТЬ УПРАВЛЕНИЯ СТРАХОВОЙ КОМПАНИЕЙ
SIGNENCE OF MANAGEMENT BY INSURANCE COMPANY**

***Анотація.** У статті досліджено діяльність страхових компаній, розглянуто їх організаційну структуру та особливості управління на стратегічному, тактичному та операційному рівнях. Проаналізовано вплив корпоративної соціальної відповідальності на діяльність страхової компанії.*

***Ключові слова:** страхова компанія, ринок фінансових послуг, управління страховою компанією, рівні управління страховою компанією, корпоративна соціальна відповідальність, стратегія корпоративної соціальної відповідальності.*

***Аннотация.** В статье исследована деятельность страховых компаний, рассмотрена их организационная структура и особенности управления на стратегическом, тактическом и операционном уровнях.*

Проаналізовано вплив корпоративної соціальної відповідальності на діяльність страхової компанії.

***Ключевые слова:** страховая компания, рынок финансовых услуг, управления страховой компанией, уровне управления страховой компанией, корпоративная социальная ответственность, стратегия корпоративной социальной ответственности.*

***Summary.** The article examines the activities of insurance companies, their organizational structure and management features at the strategic, tactical and operational levels. Analyzed the impact of corporate social responsibility on the activities of the insurance company.*

***Key words:** insurance company, financial services market, insurance company management, insurance company management level, corporate social responsibility, corporate social responsibility strategy.*

Постановка проблеми. Україна є аграрною країною, яка входить до п'ятірки країн – найбільших експортерів сільгосппродукції, де проблеми виробництва сільгосппродукції вийшли на перший план. Це пов'язано з тим, що в умовах посилення кризових явищ в глобальній економіці, суттєво впав попит і ціни на продукцію металургії та хімічної промисловості, в той час як вартість сільгосппродукції на світових ринках суттєво зросла і продовжує зростати. У цих умовах питання управління ризиками в сільському господарстві і страхування є найбільш актуальними [3, с. 101-102].

Існує необхідність в розвитку системи управління страховими ризиками в аграрній сфері. Тому важливими складовими формування і розвитку страхового менеджменту є: усвідомлення виробниками необхідності страхування; використання зарубіжного досвіду проведення страхування; просування нових страхових продуктів на ринок; прогнозування, попередження і здійснення системи заходів для запобігання

ризиків і поліпшення ефективності роботи страхових компаній; забезпечення їх платоспроможності; здійснення перестраховування катастрофічних і великих ризиків; проведення ефективного фінансового контролю [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи управління страховою компанією розглядали у своїх працях багато вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема даній проблематиці присвячені роботи наступних авторів: Александрова М. М., Базилевич В. Д., Барановський О. І., Бойко А. О., Внукова Н. М., Заруба О. Д., Кириллова Н., Кнейслер О. В., Кудрявцев А. А., Орланюк-Малицька Л. А., Осадець С. С., Рейтман Л. І., Шірінян Л. В. та інші дослідники.

Формулювання цілі статті. Мета статті – проаналізувати основні особливості управління страховою компанією.

Виклад основного матеріалу. У сучасній економіці страхування є фінансовим гарантом, який дозволяє компенсувати збиток, що виникає в результаті непередбачених подій. Разом із цим у багатьох розвинених країнах світу страхові компанії за своєю потужністю та розмірами концентрованого в них капіталу стоять на рівні з банками та є важливою галуззю фінансового сектора економіки. Таким чином, страхування є галуззю економіки, яка має велике суспільне, соціальне та економічне значення.

На сьогоднішній день страхування в Україні – це динамічна галузь, яка спирається на величезний і практично не освоєний ринок, що має, на думку провідних спеціалістів у цій області, велике майбутнє. Однак тільки налагоджена система функціонування фінансів, обґрунтована тарифна політика і правильно організована методика формування страхових резервів в поєднанні з ефективним їх розміщенням здатні забезпечити страховій компанії фінансову стійкість, а значить і надійність [3, с. 103].

Нагромаджуючи значні грошові кошти, страховики мають можливість здійснювати страховий захист страхувальників. Крім того, вони мають значні обсяги тимчасово вільних коштів та здійснюють не тільки страхову, але й інвестиційну діяльність. В цьому секторі економіки циркулюють значні грошові потоки і страхові організації є активними учасниками перерозподілу ВВП, перетворюючись на складні фінансові інститути, що мають свою галузеву специфіку.

Ефективна організація фінансів страховиків значною мірою визначається особливостями страхування як виду підприємницької діяльності і особливим статусом страховиків як суб'єктів підприємницької діяльності [2].

На результати діяльності страхових компаній в 2018 році продовжувало впливати підвищення цін на матеріально-технічні ресурси і на сільськогосподарську продукцію. Через підвищення цін збільшилися страхові суми і, відповідно, суми зібраних премій.

Таблиця 1

**Показники діяльності страхових компаній за період осінь-зима
2017-2018 рр. [5]**

Страхові компанії	К-сть договорів	К-сть виплат	Страхова сума (тис. грн.)	Сума премій (тис. грн)	Сума виплат (тис. грн.)	Загальна площа (гектар)
Оранта	188	61	59.412,6	3.328,1	6.522,6	48,3
УАСК	151	9	147.370,5	13.556,4	1.261,4	37,1
Провідна	73	18	22.110,4	1.407,5	1.823,2	16,7
ІНГО-Україна	66	14	41.986,021	1.651,5	1.482,1	24,3
НДІ	64	8	17.184,5	817,3	901,9	25,1
ТАС	52	6	33.520,6	1.562,474	1,417,2	20,1
УНІКА	44	15	61.081,2	3.265,4	3.490,1	43,2
Брокбізнес	41	5	17.074,3	881,2	331,8	10,3
АСКО ДП	13	5	6.344,7	262,2	101,3	4,4
PZU	12	6	12.789,1	364,7	968,4	6,2

УЕСК	9	2	8.080,7	268,7	37,3	1,2
УПСК	7	1	7.821,3	424,3	238,1	5,3
АХА-страхова	4	2	6.890,0	259,1	154,5	1,4
Універсальна	3	1	1.657,3	113,8	-	1,3
Всього	727	151	441.363,7	28.163,2	18,739,5	245,9

Відмітимо, що неоднозначна ситуація складалася зі ставками премій. Середня ставка премії у 2018 році становила 3,74%. У 2017 році середня ставка премії була трохи вище – 3,84%.

Таблиця 2

Групування страхових компаній за укладеними договорами страхування сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень навесні – влітку 2018 року [5]

Групи	Договори, %	Загальна страхова сума по групі %	Об'єм зібраних страхових премій по групі %	Застрахована площа %	Ставка премії по групі
Лідери ринку	87%	75%	75%	73,5%	4,06%
Друга група	11%	22,5%	23%	24%	1,53%
Третя група	2%	2,5%	3%	2,5%	0,47%

До групи лідерів відноситься страхова компанія «РЗУ-Україна», яка не брала участі в програмі заставних закупівель, але змогла укласти 114 договорів страхування (6% від загальної кількості договорів). Площа посівів, які застраховані цією компанією, склала більше 38 тис. га (7%). «ІНГО-Україна» і «УНІКА» уклали меншу кількість договорів: 43 – «ІНГО-Україна» і 16 – «УНІКА». При цьому, вони зібрали значні суми страхових премій (2,9 млн. грн. – «ІНГО-Україна» і 4,9 млн. грн. – «УНІКА»).

До другої групи увійшли такі страхові компанії: «ІНГО-Україна», «ТАС», «Оранта», «АСКА» і «УНІКА». Всі вони, крім компанії «УНІКА», уклали більше 30 договорів страхування. Максимальна кількість договорів

в цій групі уклала компанія «АСКА» – 53. У третю групу страховиків увійшли компанії, які змогли навесні-влітку 2018 року укласти менше 20 договорів: «Українська пожежно-страхова компанія» («УПСК»), «АХА» і «Універсальна» [4].

Незважаючи на невисокі показники, ринок страхування України розвивається і потребує удосконалення системи страхування; створення ефективної системи управління страховими ризиками і витратами; оптимізації страхового портфелю. Формування збалансованого страхового портфелю вимагає розробки спеціальної маркетингової програми, яка включає етапи вивчення ринку в частині пропозицій страхових послуг, уточнення власного становища на ринку, просування наявних видів страхування з паралельною розробкою нових страхових продуктів з урахуванням потреб ринку. Катастрофічна і висока частота виникнення ризиків робить їх страхування досить дорогим, особливо, якщо потрібно покриття для великої кількості ризиків одночасно (мультиризикове страхування).

Варто наголосити, що найчастіше сільгоспвиробники не в змозі укласти відповідні договори страхування через брак коштів. Одним із шляхів здешевлення страхування є впровадження нетрадиційних (індексних) страхових продуктів. Висока вартість страхування обумовлена тим, що страховики передають частину фінансової відповідальності перестраховика з метою захисту портфелю від високої збитковості.

У зв'язку з тим, що перестраховий андеррайтинг ризиків є трудомістким для перестраховиків, вони вимагають передачу ризиків в консолідованій (об'єднаній) формі. Для цього страховики об'єднуються в страхові пули, в яких взаємно перестраховують ризики, а також колективно передають ризик на перестраховання на міжнародний ринок.

При забезпеченні платоспроможності страхової компанії виникає проблема, пов'язана з недостатністю або повною відсутністю ліміту

власного утримання. Ще однією проблемою, з якою стикаються страхові компанії, – це забезпечення страхових виплат за раніше укладеними договорами.

Ситуація ускладнюється, якщо угоди були укладені попереднім керівництвом з порушеннями діючих правил. Іншим важливим напрямком скорочення витрат є оптимізація нормованих розмірів технічних резервів. При цьому ряд методологічних і практичних особливостей визначення розміру технічних резервів вимагають удосконалення, зокрема, питання обліку кумуляції дрібних однорідних ризиків при настанні непередбачуваних катастрофічних подій. Економія витрат на ведення справи є проблематичною для невеликої кількості компаній, які працюють переважно з населенням і мають агентську мережу з численним обслуговуючим персоналом.

Ухвалення рішення про збільшення статутного капіталу відносяться виключно до компетенції власників компанії (акціонерів, пайовиків та ін.). Керівник може тільки рекомендувати власникам страхових компаній прийняття даної стратегії, але реалізувати її самостійно не має можливості.

При наявності коштів і бажання розвивати свій бізнес дана стратегія власниками компанії може бути прийнята. Збільшення додаткового капіталу, яке досягається за допомогою переоцінки нерухомості, яка належить страховику, знаходиться в компетенції керівника і вимагає значно менших фінансових витрат у порівнянні зі збільшенням статутного капіталу. Збільшення нерозподіленої частини прибутку можливо як за рахунок мінімізації дивідендів, які виплачуються, так і за рахунок максимізації всієї суми прибутку страховика: від страхової, інвестиційної та іншої діяльності, яка не заборонена законодавством. Оскільки мінімізація дивідендів відноситься до компетенції власників компанії, то рішення з цього питання має залежати лише від намірів власників розвивати свій

бізнес. Тому доцільно збільшення всієї сукупної прибутку для підвищення обсягів як власних коштів, необхідних для розвитку, так і дивідендів.

Таким чином, найважливішою стратегією для підвищення платоспроможності залишається максимізація загального прибутку від діяльності страхової компанії. Для оптимального вибору стратегій управління платоспроможною страховою компанією доцільно використовувати не узагальнюючий показник платоспроможності «розмір вільних активів», а його більш інформативну складову – «прибуток». Зовнішній розвиток страхової компанії за рахунок, наприклад, збільшення обсягів страхування повинен супроводжуватися її внутрішнім розвитком (збільшенням статутного капіталу, фондів накопичення і т.д.).

Оптимізацію страхового портфелю необхідно починати з прийняттям компанією стратегічного рішення включити в свій портфель сільськогосподарські ризики. Ключовими моментами для прийняття подібного рішення є достатня фінансова стабільність компанії (що дозволяє страхувати катастрофічні ризики) і наявність регіональної мережі для продажу договорів і врегулювання збитків. Необхідно планувати диверсифікацію портфелю в бік страхування середніх і дрібних виробників по конкретних напрямках, а також збільшення обсягів страхування [2].

Страховий портфель повинен складатися переважно з таких договорів страхування, які забезпечують можливість створення довготривалих і стабільних страхових резервів. Тому від обраної структури страхового портфелю залежить кінцевий фінансовий результат діяльності компанії і перспективи її розвитку.

Для ефективного контролю система вимірювання повинна відповідати виду контрольованої діяльності, перш за все, за швидкістю, частотою і точністю вимірювань. Контроль фінансових показників страхової компанії відповідно до загальноприйнятих норм бухгалтерського обліку проводиться щоквартально, а за деякими параметрами щорічно.

Однак, якщо фінансове становище страхової компанії є нестійким, то керівник і страховий нагляд повинні отримувати інформацію про фінансові показники частіше.

Разом з тим, щомісячне (або щоденне, як в установах банків) складання балансових звітів в страховій компанії, особливо з філіальною мережею і великою кількістю діючих страхових договорів, вимагає повної перебудови системи бухгалтерського обліку та звітності. Подібна перебудова на основі загальноприйнятих методів обліку стане досить дорогим заходом і навряд чи окупиться. Тому необхідно переходити від загальноприйнятих процедур контролю до постійного – фінансового моніторингу із застосуванням спеціальних інформаційних систем для здійснення спостережень і контролю з необхідною частотою. При цьому моніторинг є лише частиною системи контролю, забезпечення збору, попередньої обробки та надання контрольної інформації.

Контроль повинен носити стратегічний характер, тобто відображати основну мету компанії і підтримувати її. Показники діяльності в сферах, які не мають стратегічного значення, необхідно контролювати нечасто і реагувати тільки на великі відхилення. Фінансові показники діяльності в сферах, які для страхової компанії мають стратегічне значення (обсяги страхової премії, виплат, інвестиційного прибутку і т.д.), повинні контролюватися ретельно і регулярно [3, с. 103].

Ефективний контроль повинен передбачати орієнтацію на фінансові результати, значимі для компанії в цілому. Проведення вимірювань і оповіщення про їх результати важливо лише як засіб досягнення цієї мети. Процес контролю не повинен стати самодостатнім і не повинен замінювати досягнення основних цілей. Щоб бути ефективним, він повинен відповідати контрольованому виду діяльності, як за своїми інструментальним можливостям, так і за формою подання результуючої інформації.

Ефективний контроль повинен вимірювати і оцінювати критично важливу інформацію; його атрибутом повинна бути своєчасність, яка полягає не тільки у високій швидкості або частоті контролю, а й в періодичності контролю і відповідно годинним інтервалам значущих змін контрольованого явища. Важливою метою своєчасного контролю повинно бути усунення відхилень раніше, ніж вони будуть небезпечними для страховика [2].

В першу чергу контролю підлягають показники, що характеризують ступінь досягнення цілей управління страховою компанією – платоспроможність і прибуток. Оскільки ці показники є похідними деяких інших показників і визначаються розрахунковим шляхом, то спочатку необхідно організувати моніторинг показників, що характеризують дохідну і видаткову складову діяльності страхової компанії: обсяг сукупної страхової премії; інвестиційні доходи; інші доходи; обсяг страхових виплат (диференційованих за видами страхування); витрати на ведення справи.

Перераховані показники необхідно використовувати для розрахунку платоспроможності і прибутку (збитків), а також розміру чистих активів, нормативів оцінки активів і розмірів технічних резервів. Мінімально допустиме значення платоспроможності та чистих активів дорівнює нулю, максимальне – не обмежене; мінімальне значення нормативів інвестиційної оцінки активів в світовій практиці регламентуються органами страхового нагляду. Значення прибутку або рентабельності може бути встановлено власниками компанії або її керівником. З метою підвищення наочності та ефективності контролю витрат доцільно використовувати відносні питомі показники: рівень страхових виплат, рівень витрат на ведення справи і ін. [3, с. 104-105]. Нормативними (стандартними) значеннями для цих питомих показників необхідно прийняти нетто-ставку і навантаження, які встановлюються по кожному виду страхування на підставі актуарних розрахунків і аналізу власних витрат. Для контролю економічної

ефективності роботи підрозділів компанії, що займаються безпосередньо страхуванням, доцільно користуватися ступенем охоплення населення і навантаженням на одного працівника. Розрахунок навантаження необхідно вести з урахуванням кількості діючих договорів, що дозволяє усунути вплив інфляції. Контроль подібних показників повинен виявити не відхилення від якоїсь норми, а тенденцію якісної зміни і його швидкості, – в сторону зниження або зростання – для своєчасного вжиття заходів.

Ефективний менеджмент страхового портфеля неможливий без ведення бази даних про страхові премії і виплати, статистики тощо.

Форма і методи підтримки такої бази даних повинні встановлюватися самими співробітниками департаменту. Значимість таких даних важлива для корекції страхових тарифів, поліпшення страхових продуктів, отримання перестраховання та інших цілей. Можливі ситуації, коли застосування стандартних нормативів, зокрема структури тарифної ставки, не дозволяє отримати інформацію, яка відображає реальну ситуацію.

Помітні відхилення фактичного значення від прогнозного, що перевищують похибки прогнозової моделі, будуть свідчити про позитивний або негативний вплив неврахованого фактору. Таким чином, фінансовий контроль – це процес, який забезпечує досягнення цілей діяльності.

Контроль може бути попереднім (планування роботи), поточним (в процесі роботи) та заключним (після закінчення роботи). Поточний і заключний контроль ґрунтується на розімкнутих зворотних зв'язках з включенням зовнішнього по відношенню до системи контролю елемента – керівника. Процес контролю зазвичай складається з етапів встановлення заданих (планованих) показників і масштабу допустимих відхилень, вимірювання та аналізу результатів, прийняття коригувальних дій.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши сутність управління страховою компанією на прикладі аграрної сфери можна зробити висновок, що страховий ринок перебуваю лише на стадії розвитку. Це пов'язано з багатьма

причинами. По перше, не всі аграрії готові (або не мають фінансової можливості) страхувати свої посіви; по-друге, часто страхові компанії пропонують не конкурентні умови для страхування; по-третє, низький рівень розвитку страхового ринку. Окрім того, для успішного управління страховою компанією керівникам варто налаштувати регіональну мережу; підвищити рівень контролю за страховими виплатами та організувати чітку систему звітності.

Література

1. Концепція розвитку системи страхування сільськогосподарської продукції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://govuadocs.com.ua/docs/index-19089090.html>
2. Фісун І. Зарубіжний досвід страхування ризиків та доцільність його застосування в Україні [Електронний ресурс] / І. Фісун. Полтавський університет економіки і торгівлі. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2018/Economics/78211.doc.htm
3. Смольков В.Г. Предприимчивость и риск; опыт, проблемы / В.Г. Смольков, М.И. Левитан // Соц.-полит. Журнал. – 1993. – №7. – С.101-107.
4. Проект Международной финансовой корпорации «Развитие агрострахования в Украине». Аналитика. Украина – Рынок агрострахования в 2018 году [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.agroinsurance.com/ru/analytics?pid=18072>.
5. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>